

О.В.Крекотень

старший викладач кафедри іноземних мов

Сумського національного аграрного університету

ВИКОРИСТАННЯ ІНШОМОВНИХ МУЛЬТИМОДАЛЬНИХ ТЕКСТІВ В УНІВЕРСИТЕТІ ТЕХНОЛОГІЧНОГО ПРОФІЛЮ

Стаття присвячена використанню мультимодальних текстів у процесі вивчення іноземної мови студентами університету технологічного спрямування. Дослідження доводить переваги таких текстів зі спеціальності та передбачає пошуки ефективних шляхів засвоєння професійно орієнтованого матеріалу. Теоретичні положення та останні наукові досягнення з визначеної проблеми були проаналізовані, поняття «мультимодальний текст», «модус» було охарактеризоване. Науковий підхід до мультимодального тексту передбачає включення до інформативного контенту візуального, слухового або тактильного модусу. Писемне мовлення, що є об'єктом дослідження, виключає тактильність, але надає широкі перспективи для використання інших емоційних подразників, що робить текст легким до сприйняття. Важлива роль приділяється візуальному ряду у писемній комунікації. Такі особливості мультимодального писемного тексту як стислий розмір та інформативність були охарактеризовані.

Метою статті визначено довести необхідність використання мультимодальних текстів у процесі засвоєння студентами професійно орієнтованої лексики. Описані основні групи семіотичних ресурсів, що впливають на сприйняття писемного мовлення: сегментація тексту та інші графічні ефекти, шрифт та колір, іконічні елементи, інші невербальні компоненти. Проведено педагогічний експеримент з метою визначення впливу

різних модусів на довготривалу меморизацію фахової інформації. З автентичного англійського підручника технічного спрямування вилучені два тексти, які були представлені групі студентів для роботи з фаховою лексикою. Описаний хід експериментального дослідження з засвоєння мультимодального тексту. Були надані результати опитування та анкетування студентів експериментальних груп. Проаналізовані проблеми українських підручників технічного напрямку. У століття інформаційних технологій застосування мультимодальних текстів у навчальному процесі має розширяти горизонти, тому були описані експериментальні дослідження практикуючих зарубіжних науковців, що створили електронну платформу для творчості студентів з написання саме мультимодальних текстів. Визначено перспективи подальших досліджень можливостей використання мультимодальних текстів у викладанні іноземної мови студентам технологічних спеціальностей.

Ключові слова: *писемне мовлення, мультимодальний текст, модус, фаховий текст, семіотичні ресурси*

Постановка проблеми. У світі нестримного розвитку технологій та глобальної інтернаціоналізації неможливо залишатися осторонь сучасних тенденцій у вивченні іноземних мов. Особливої уваги потребують студенти технологічних спеціальностей, оскільки з одного боку, після закінчення університету вони повинні мати навички ділового спілкування з іноземними партнерами, з іншого боку, професійна лексика настільки складна, що часом втрачається цікавість до предмету з боку того, хто вивчає. Отже, викладач має подати матеріал таким чином, щоб студент не втратив мотивації як до вивчення іноземної мови, так і до своєї спеціалізації. Дидактична задача складна, але вона може бути здійснена за допомогою інтеграції наукових постулатів лінгводидактики, семіотики та сучасних інформаційних технологій. Об'єктом дослідження виступає мультимодальний текст іноземною мовою. Дослідження має довести переваги саме такого типу текстів на противагу традиційним

текстам зі спеціальності. Хоч тема мультимодальності є досить популярною серед чисельних наукових досліджень, вплив модусів на засвоєння професійно орієнтованої лексики у процесі читання фахових текстів студентами технологічних спеціальностей ще не досить висвітлена, це зумовлює актуальність статті. Загальноприйнята думка, що фаховий текст передбачає логічне, а не емоційне відчуття, теж потребує кардинального перегляду. Враховуючи, що термінологічна компетентність студентів формується не лише за рахунок нетривалого традиційного запам'ятовування, але й внаслідок довготривалої меморизації, пов'язаної з оригінальністю мультимодальних текстів, дослідження передбачає пошуки ефективних шляхів засвоєння професійно орієнтованого програмного матеріалу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивченню проблематики мультимодальних текстів приділяють значну увагу визначні зарубіжні вчені *Theo van Leeuwen, Sílvia Araújo, Radia Hannachi, Brahim Azaoui*.

Theo van Leeuwen проаналізував мультимодальність з комунікативної точки зору та наголосив, що як усне мовлення не може розглядатися з наукової точки зору без невербального компонента, так і писемне мовлення має враховувати зображення, колір, шрифт та розміщення тексту[1, с. 668].

S. Araújo та R. Hannachi провели експериментальне дослідження можливостей створення креативних мультитекстів студентами, що дозволило мотивувати їх до поглибленого вивчення іноземної мови[2]. Brahim Azaoui надав теоретичне підґрунтя терміну «мультимодальність» з дидактичної точки зору та довів, що інтерактивна комунікація передбачає використання не лише сучасних технічних пристроїв, але й сучасних підручників, які по суті є мультимодальними (виділення шрифтом, наявність таблиць, графіки, гіпертекстові посилання, діаграми тощо)[3].

Теоретичні положення мультимодальної комунікації висвітлені в роботах Л.К.Гливінської. Дослідниця вбачає перспективу у розробках мультимодальних корпусів [4, с.23] та «інструментарію паралінгвальних засобів писемного дискурсу», до яких вона відносить графічні ефекти (розміщення на сторінці,

міжрядковий інтервал, виправлення, підкреслення тощо), шрифт і колір, непіктографічні елементи (цифри, математичні символи, типографічні знаки) та іконічну атрибутику (малюнки, фотографії, карти, смайли) [4, с.25].

З вітчизняних науковців варто відзначити Л.Макарук, яка всебічно дослідила проблему мультимодальних текстів в історичному та практичному аспектах та підкреслила неоднозначність трактування понять модусів та модальності. З точки зору науковця, саме модальність тісно пов'язана з органами чуття людини. Незалежно від того, чи інформація звучить усно, чи подається в писемних ресурсах, вона обумовлена подразненням рецепторів кори головного мозку, де, власне, формується відчуття[5, с.17]. Виходячи з того, що будь-яка особистість за своєю природою здатна сприймати інформацію кількома каналами одночасно, то і якість засвоєння такої інформації залежить від кількості та якості залучених каналів.

Виходячи з вищесказаного, саме «комунікативна дійсність робить запит на відповідну грамотність – мультимодальну»[4, с.25].

Мета статті полягає у визначенні потреби та доцільності використання мультимодальних текстів, навіть з мінімальною кількістю модусів, у процесі засвоєння іншомовної фахової лексики студентами технологічних спеціальностей. Поставлена мета вимагає розв'язання цілої низки завдань, а саме: охарактеризувати сутність досліджуваних понять, дослідити особливості використання мультимодальних текстів з дидактичною метою, відстежити їх переваги у порівнянні з класичними текстами, обґрунтувати перспективи використання мультимодалістики у вивченні іноземних мов.

Виклад основного матеріалу. В науковій літературі термін «мультимодальність» почав вживатись лише наприкінці 50-х років минулого століття[3], дослідження значно поширились з розвитком цифрових засобів зв'язку та диджиталізації інформативного контенту. Однак різні автори віддають перевагу термінам інтермодальність та трансмодальність[3], а мультимодальні тексти в сучасних наукових статтях часто називають креолізованими або полікодовими, але ми, разом з В.Азауї та Л.Макарук

віддаємо перевагу поняттю «мультимодальність», бо воно чітко віддзеркалює сутність терміну. Наукове бачення мультимодальності передбачає використання різноманітних модусів (каналів комунікації: візуального, слухового та тактильного), інтегруючи усне та писемне мовлення, зображення, звук та жестикуляцію тощо. Отже, семіотичний підхід у поєднанні з лінгвістичним має бути базовим при створенні або використанні мультимодального тексту. Звичайно, мультимодальний підхід на занятті з іноземної мови має використовуватись перш за все у навчанні усного мовлення. Згідно більш широкої семіотичної концепції, не можна залишати без уваги наочні посібники та сучасні різнокольорові підручники з ілюстраціями, таблицями, до яких додається диск з аудіозаписами та завданнями, оскільки вони вже є мультимодальними.

Саме писемні мультимодальні тексти є об'єктом нашого дослідження, а визначення наукового поняття, на наш погляд, найбільш прийнятне у Л.Макарук: «Мультимодальні писемні (друковані) тексти... – це тексти, утворені шляхом залучення кількох різних модусів або семіотичних ресурсів, сукупність яких формує загальний вигляд тексту і продукує його значення» [6, с.100]. Візуальний ряд грає надзвичайно важливу роль у писемній комунікації. Одними з найважливіших особливостей мультимодального писемного тексту є його стислий розмір та інформативність. Ілюстративний, невербальний компонент відтіняє основний, вербальний, що містить найнеобхіднішу інформацію. Ці компоненти у взаємодії забезпечують довгострокову меморизацію інформації. Л.Макарук об'єднала групи семіотичних ресурсів на основі спільних ознак:

Таблиця 1. Класифікація невербальних одиниць мультимодального тексту (за Л.Макарук) [6, с.101]

<i>№ з/п</i>	<i>Групи семіотичних ресурсів</i>	<i>Невербальні елементи тексту</i>
1.	Сегментація тексту та інші графічні	Розміщення тексту на сторінці, міжрядковий інтервал, орієнтація сторінки, поля, ширина

	ефекти	тексту, виправлення, підкреслення, виділення
2.	Шрифт та колір	Шрифтові та кольорові варіації (курсив, капіталізація, акцентуація, незвичайне написання слів, одночасне використання кількох гарнітур та розмірів
3.	Непиктографічні та нефотографічні елементи	Знаки пунктуації, тире, апостроф, дефіс, діакритичні знаки, цифри, математичні символи, аббревіатури
4.	Іконічні елементи	Ілюстрації, малюнки, карикатури, піктограми, логотипи, емблеми, карти, фотографії
5.	Інші невербальні засоби	Таблиці, діаграми, графіки, схеми

Більшість англомовних текстів включає вербальне та зображальне наповнення. Лінгводидактичні завдання у процесі формування навичок оволодіння іншомовною фаховою лексикою студентів технологічних спеціальностей передбачають використання автентичних текстів або сучасних підручників. Але більшість українських підручників технічного напрямку мають вузьке направлення, хоч і включають малюнки, схеми та графіки, мало використовуються такі модули, як колір, шрифт або сегментація тексту, не говорячи вже про аудіозаписи та інтерактивні завдання. Вони не цікаві студентам, містять занадто великі технічні фахові тексти та не сприяють мотивації. Крім того, інформативний контент не запам'ятовується студентами надовго. З метою поліпшити довгострокову меморизацію фахової лексики в процесі вивчення іноземної мови, дати новий мотиваційний поштовх до вивчення фаху та читання автентичної фахової наукової літератури, було вирішено провести педагогічний експеримент у групах майбутніх енергетиків ETEC 1701-1 та механіків MEX 2001-1с.т. аграрного університету (обидві групи по 16 чоловік), які мають приблизно однакові знання та невмотивовані до вивчення іноземної мови.

Для нашого експерименту обрано два мультимодальні тексти з автентичного підручника KS3 Science Revision 5-7 [7], перший з яких представлений на рис.1.

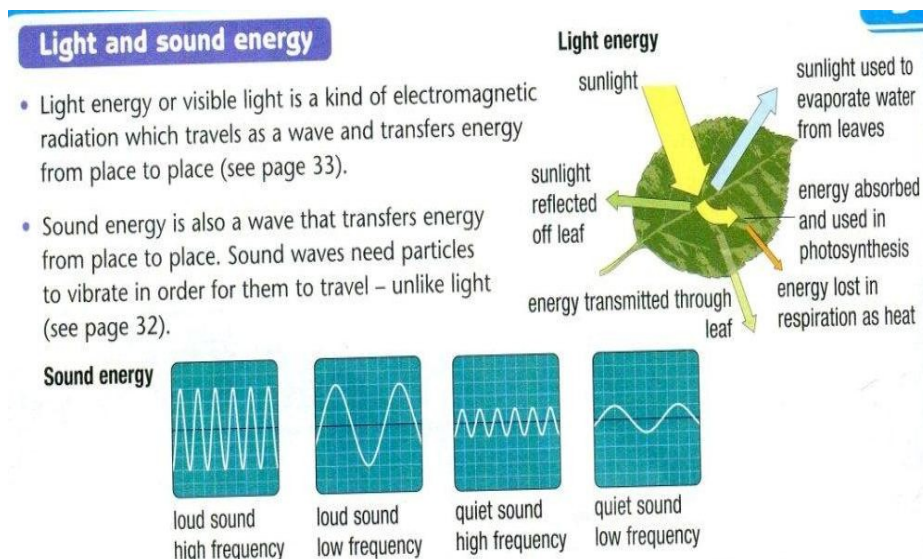

Рис.1 Мультимодальний текст №1 «Світлова та звукова енергія» [7, с.26]

Як ми бачимо, текст характеризується невеликим розміром, кольоровим представленням, виділенням значимих слів. Мультимодальним текст роблять такі модуси: **вербалізатори /малюнки /знаки пунктуації / колір /шрифт / графіки**. Текст, представлений на екрані, є у кожного в мобільному телефоні та на столі у паперовому варіанті. Можливо додати аудитивний модус у вигляді звукових подразників різної частоти. При першому представленні тексту студенти звертають увагу на оформлення тексту: чи доречний колір, чому різнокольорові вказівники різного розміру та кольору, потім працюють з лексикою, що їм знайома або зрозуміла з контексту (наприклад, іменник *frequency*, дієслова *to vibrate*, *to transfer*). Для подальшої більш складної роботи учасники експерименту розбиваються на чотири групи та виконують лексичні та граматичні вправи, що сприяють запам'ятовуванню тексту, та обирають свого представника для представлення інформативної частини тексту, стоячи спиною до екрану без зорової підтримки. Останнє завдання полягає у видозмінненні тексту додаванням додаткових модусів.

Мультимодальний текст для майбутніх механіків не набагато відрізняється за своїм модусним контентом: **вербалізатори / малюнки / знаки пунктуації /колір / шрифт / формули**, хоча він ненабагато більший за інформативним

об'ємом. Завдання ідентичні, за виключенням того, що інформативну частину тексту, що зображений на рис.2 представляють двоє.

Pressure

Pressure depends on two other things: **force** and **area**.

- The greater the force, the greater the pressure.
- The smaller the area, the greater the pressure (see page 37).
- To calculate pressure we use this equation:

Pressure = force ÷ area

You can use a triangle – as with the speed equation – to help you rearrange this equation.

- If the piston of this pump has an area of 5 cm² (cm squared) and the driver of the car pushes down with a force of 150 N, we can calculate the pressure on the air in the pump.

Pressure = force ÷ area
= 150 / 5
= 30 N/cm²

NOTE THE UNITS!

- When the tyres have been pumped up and the car is driven away, each tyre exerts a pressure of 30 N/cm² on the road. The area of the tyre in contact with the road is 100 cm². We can calculate the force exerted on the road by each tyre by re-arranging the equation.

Pressure = force ÷ area   So **force = pressure × area**
= 30 N/cm² × 100 cm²
= 3000 N

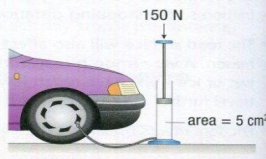
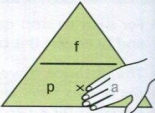

Рис. 2 Мультимодальний текст №2 «Тиск» [7, с.46]

Навіть після обговорення результатів заняття можна зробити висновок, що студентам технологічних спеціальностей набагато ближчий мультимодальний підхід до професійно орієнтованих текстів, це впливає на мотивацію до подальшого професійного розвитку та вивчення іноземної мови, але найголовніший позитивний крок у тому, що 80% студентів першої групи та 65% другої через два тижні могли відтворити текст, а студенти, що працювали з традиційними текстами могли лише згадати невеликий відсоток фахових лексичних одиниць, що не вплинуло на бажання вдосконалювати англійську мову.

По закінченню експерименту було проведено анкетування з питанням: які невербальні компоненти допомагають вам запам'ятати інформацію мультимодального тексту? На першому місці схеми та малюнки – 50%, на другому – кольорове відтворення інформації – 32 %, таблиці, схеми, діаграми - 18 % , інші невербальні елементи не обрані у якості головних. Отже, можемо зробити висновок, що варто перебудовувати ставлення до технічних текстів з боку викладача в першу чергу і використовувати мультимодальні тексти в процесі вивчення іноземної мови або створювати їх на основі вже існуючих мономодальних.

У сучасну епоху цифрових пристроїв варто застосовувати передовий досвід науковців-практиків щодо створення мультимодальних текстів студентами на основі електронних платформ. Sílvia Araújo та Radia Hannachi пропонують підхід до самостійного написання мультимодального тексту студентами університету в три етапи: підготовка до написання тексту за допомогою активаторів: ілюстрацій, звука, цитат тощо; написання власне тексту у вигляді есе; представлення у мультимодальній формі створеного тексту. Використовуючи віртуальну стіну на *Padlet* та *Meetingwords* та інші сучасні комп'ютерні технології, студенти в ході експерименту створювали мультимодальний текст, маючи змогу спілкуватись у чаті, обмінюватись думками та навіть виправляти помилки один одного[3].

Висновки і пропозиції. Аналіз теоретичного та практичного матеріалу дослідження надає змогу дійти висновку, що традиційні підходи до викладання іноземної мови мають бути змінені на сучасні. Неможливо мотивувати студентів технологічних спеціальностей мономодальними несучасними професійно орієнтованими текстами. Час вимагає створення сучасних українських підручників на основі мультимодального підходу, користуватись автентичними закордонними матеріалами з метою формування висококваліфікованих вмотивованих спеціалістів зі знаннями іноземної мови.

Перспектива полягає у подальшому дослідженні можливостей мультимодального підходу до викладання іноземної мови, особливо у нелінгвістичних університетах. Педагогічний досвід видатних дослідників навчального процесу доводить, що використання різноманітних модусів як в усному мовленні, так і в письмовому, надає можливість поставити одночасно на одну площину вербальні, невербальні засоби та комп'ютерні технології для досягнення навчальної мети.

Список використаної літератури:

1. Van Leeuwen T. Multimodality. *The Routledge handbook of applied linguistics*: ed. J. Simpson. New York: Routledge, 2011. P. 668–682.

2. Sílvia Araújo et Radia Hannachi. Une première expérience de (co)création de (multi) textes numériques : enjeux et défis. *Revue de recherches en littérature multimodales*. 2019, vol. 10 DOI : <https://doi.org/10.7202/1065532ar>

3. Brahim Azaoui. Multimodalité, transmodalité et intermodalité : considérations épistémologiques et didactiques. *Revue de recherches en littérature multimodales*. 2019. vol.10 DOI : <https://doi.org/10.7202/1065526ar>

4. Гливінська Л.К. Об'єкт неолінгвістики – мультимодальність: завдання і рішення. *Science and Education a New Dimension. Phylology*. 2018. VI(52), Issue:177. С.23-26 DOI : <https://doi.org/10.31174/SEND-Ph2018-177VI52-05>

5. Макарук Л. Л. Універсальність мультимодальної лінгвістики. Сучасні тенденції фонетичних досліджень : збірник матеріалів IV Круглого столу з міжнародною участю (23 квітня 2020 р.). 2020. Київ : КПП ім. Ігоря Сікорського, 2020. С. 16–19.

6. Макарук Л. Л. Паралингвистические средства как композиционные составляющие современных англоязычных мультимодальных текстов. *Актуальні питання іноземної філології*. 2016. Вип.4. С.100-104

URL: <https://apiph.vnu.edu.ua/index.php/apiph/article/view/267>

7. Miller P. KS3 Science Revision Guide. Level 5-7. London: Collins. 2009. 206 с.

Krekoten O. Use of Foreign Language Multimodal Texts in the Technological University

The present article deals with the use of multimodal texts in the process of foreign language studying in technological universities. The teaching of future specialists in technical sphere provides new approaches and modern educational methods . The notions «multimodal text» and «modus» are considered, the essential characteristics of the multimodal approach are determined. Special attention is paid to the study of nonverbal means in written speech. The study proves the advantages

of professionally oriented multimodal texts and involves the search for the effective ways how to master professional material. Theoretical research and the latest achievements in studied fields have been analyzed. The scientific approach to multimodal texts determines the inclusion of informative content of visual, auditive and tactile mode. Written speech, which is the subject of research, doesn't use tactility. It provides emotional factors to make the text easy to perceive. An important role is given to the visual range in written communication.

The purpose of the article is to prove the need to use multimodal texts on the process of mastering professional vocabulary by students. The main group of semiotic resources that affect the perception of written speech have been described: text segmentation and other graphic effects, font and color, iconic elements, other nonverbal components. A pedagogical experiment was conducted to determine the influence of different modes on the long-term memory of professional information. Two texts that were presented to a group of students to work with professional vocabulary were taken from the authentic English technical textbook. The course of experimental research on using a multimodal text is described. The results of the survey and questionnaire of experimental groups' students were provided. The problems of Ukrainian technical textbooks have been analyzed. In the century of information technology, the use of multimodal texts in the educational process should expand horizons, so experimental studies of foreign practitioners have been described, who created an electronic platform for students' creativity in writing multimodal texts. Prospects for further research into the possibilities of using multimodal texts in teaching a foreign language to students of technological specialties have been determined.

Key words: written speech, multimodal text, mode, modality, semiotic resources.